

ЦИБУЛЯК-КУСТЕВИЧ А. С.,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри процесуального права
(Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича)

УДК 351.87:347.9:343.1 (477)
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.3.12>

ВЕКТОРИ СУДОВОГО РЕФОРМУВАННЯ (ОЧИМА ТЕОРЕТИКІВ І ПРАКТИКІВ)

Стаття присвячена висвітленню основних висновків і конкретних пропозицій змін до законодавства, що сформульовані провідними науковцями та практиками з питань організації та функціонування судової влади за підсумками роботи III Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні», що відбулася 24–25 жовтня в м. Чернівці (Україна). Ключові тези, що вже третій рік поспіль пролягають червоною ниткою в доповідях учасників конференції, узагальнено в три групи: 1) важливо не тільки науково обґрунтувати законодавчі зміни, а й донести їх до широкого кола слухачів і насамперед органів, відповідальних за їх втілення; 2) недопустимість відірваності норм законодавства від суспільних потреб, українських реалій і національних особливостей; 3) реформа має бути системною і, як наслідок, «не безкінечною». Саме тому, незважаючи на те, що матеріали конференції щорічно публікуються до початку її роботи та вручаються учасникам, а згодом оприлюднюються в мережі інтернет і надсилаються за адресою обов'язкової розсилки, ця стаття має на меті привернути увагу більш широкого кола учасників до наукових доробків провідних фахівців. Без практичного втілення таких пропозицій вони втрачають цінність, а їхні автори – мотивацію для подальших досліджень. Пропозиції та проблеми розкрито за такими напрямками: межі публічного правосуддя, концепції реформування цивільного процесуального законодавства, проблеми застосування Кодексу адміністративного судочинства України, Кримінально-процесуального кодексу та Кодексу України з процедур банкрутства; питання вдосконалення законодавства щодо організації судової влади та статусу суддів; вдосконалення Кодексу суддівської та Правил адвокатської етики; а також проблеми впровадження інституту медіації.

Ключові слова: *межі публічного правосуддя, судова реформа, процесуальне законодавство.*

Tsybuliak-Kustevych A. S. Vectors of judicial reform (theorists and practitioners point of view)

The article is devoted to highlighting the main conclusions and specific proposals for changes in legislation, formulated by leading scholars and practitioners on the organization and functioning of the judiciary following the III International Scientific and Practical Conference “Modern Challenges and Current Problems of Judicial Reform in Ukraine” which took place in October 25th in Chernivtsi (Ukraine). The key issues, which for the third year are a common thread in the reports of the participants, are summarized in three groups: 1) it's extremely important not only to substantiate legislative changes, but also to communicate them to a wide range of audience, and first of all, the bodies responsible for their implementation;

2) inadmissibility of detachment of legislation from public needs, Ukrainian realities, and national peculiarities; 3) the reform must be systemic and, as a consequence, “not never-ending” That is why, although the conference materials are published annually before the beginning of its work and distributed to the participants, and then published on the Internet and sent to the address of the obligatory mailing, this article aims to draw the attention of a wider range of people. Without the practical implementation of such proposals, they lose value, and their authors – the motivation for further research. Proposals and problems are disclosed in the following areas: the limits of public justice, the concept of reforming civil procedural legislation, the problems of application of the Code of Administrative Procedure of Ukraine, the Code of Criminal Procedure and the Code of Bankruptcy Procedures of Ukraine; issues of improving the legislation on the organization of the judiciary and the status of judges; improvement of the Code of Judicial Ethics and Rules of Advocate Ethics; and the problems of implementing the institution of mediation.

Key words: *limits of public justice, judicial reform, procedural legislation.*

Вступ. «Проведення судової реформи в Україні є однією з ключових вимог, на яких наполягає як українське експертне середовище, так і міжнародні партнери України. Позицію щодо необхідності та нагальності перетворень у судовій системі поділяє і українське суспільство... Проблематика здійснення судової реформи та підвищення ефективності правосуддя завжди була й залишається актуальною серед науковців» [1, с. 9] Саме так визначив актуальність судової реформи та її наукового обґрунтування Президент Національної академії правових наук України Олександр Петришин у своїх вітальних словах до учасників III Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні», що проводилася кафедрою процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича разом з Німецько-українським об'єднанням юристів, за підтримки проекту ЄС «Право-Justice» та іншими партнерами 24–25 жовтня 2019 р.

«Ми, – науковці, покликані зробити щось корисне для суспільства і держави. Ми повинні сказати правду про проблеми та недоліки правової дійсності», – зауважив Анатолій Селіванов.

Постановка завдання. Саме тому, незважаючи на те, що матеріали конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» щорічно публікуються до початку її роботи та вручаються учасникам, а згодом оприлюднюються в мережі інтернет і надсилаються за адресою обов'язкової розсилки, вважаємо за доцільне ще раз коротко наголосити на основних висновках і пропозиціях, сформульованих на нашому заході провідними науковцями з питань організації та функціонування судової влади, щоб привернути увагу більш широкого кола учасників до наукових доробків провідних фахівців.

Результати дослідження. Загалом можна виділити *три тези*, що вже третій рік поспіль є *ключовими у доповідях учасників*.

1. Важливо не тільки науково обґрунтувати законодавчі зміни, а й донести їх до широкого кола слухачів і насамперед органів, відповідальних за їх втілення. «Не втрачаємо надію на те, що нова українська влада дослухається до фахівців і хоча б великі за обсягом кодекси не намагатиметься швидко «переписувати», оскільки такий процес удосконаленням назвати важко» [3, с. 182].

2. Реформа має бути обґрунтована і злагоджена. Недопустимість відірваності норм законодавства від суспільних потреб, українських реалій і національних особливостей. Ще минулого року, виступаючи на II Міжнародній науково-практичній конференції, Анатолій Селіванов наголосив на важливості врахування при будь-якому правотворенні істинних потреб суспільства та закликав учасників конференції до активності у процесі донесення цих потреб до законодавця. «Без активної участі учасників конференції в розробці і, головне,

обговоренні доктринальних концепцій нової редакції ЦПК ми знов отримаємо лише галочку про те, що реформа цивільного судочинства вже відбулася, а результати ми очікуватимемо до наступних виборів... Реформування цивільного судочинства слід сприймати не як швидке залатування дірок у ЦПК і впровадження потрібних владі політичних рішень, а як необхідний процес переосмислення всього набутого, за певний період, досвіду, теоретичного і виваженого усунення недоліків у нормах цивільного процесуального законодавства, застосування яких нині призводить до виникнення проблемних ситуацій», – зазначила Світлана Фурса [3, с. 174]. Успішне проведення судової реформи повинно супроводжуватися відмовою від шаблонності, т. зв. «юридичного романтизму». Важливо вдосконалювати законодавство, мінімізувати загрози та ризики винятково на основі принципу верховенства права, який є основою європейських цінностей, що дозволить вирішити низку питань у здійсненні справедливого правосуддя [4, с. 102].

3. Реформа має бути системною і, як наслідок, «не безкінечною». Учасники відзначали як позитивні, так і негативні аспекти судової реформи. Але більшість зійшлися на тому, що судова реформа надто «затягнулася» у часі, і не завжди її можна назвати такою. Так, Віктор Смородинський переконаний, що ніякої системної судової реформи (так само, як і дійсно цивілізованої легітимної судової влади) в Україні не було ніколи. Були окремі більш-менш (не)вдалі спроби косметичного ремонту судової системи, які навіть на такому поверхневому рівні наражалися на жорстку корпоративну протидію й щоразу (включаючи недавній) закінчувалися тим, чим Шекспір назвав свою славетну комедію – «Багато галасу даремно» [6, с. 90].

На псевдо-характер реформування звертає увагу й Анатолій Селіванов, котрий називає проблемою внесені після т. зв. реформи конституційного правосуддя зміни до XII Розділу Конституції України, в якому Законом від 02 червня 2016 р. вилучено з юрисдикції Конституційного Суду України право тлумачити Закони України, введена основна форма «письмових проваджень», що вплинуло на доступ до правосуддя і водночас ввело для громадян і юридичних осіб інститут «конституційної скарги». У своїй доповіді [1, с. 85] академік констатує, що створення в Україні системи адміністративних судів призвело до виникнення юрисдикційних конфліктів і навіть із Конституційним Судом України стосовно більшості сфер державного управління, зокрема адміністрування податків, захисту економічної конкуренції, реєстрації речових прав на нерухоме майно, охорони прав інтелектуальної власності, розпорядження землями тощо. Причиною, на його думку, є те, що попри визначення Пленумом Вищого Господарського Суду України у Постанові від 21 січня 2009 р. терміна «юрисдикція» через функціональний, предметний і територіальний критерії, у публікаціях вчених, як і раніше, вважається прийнятним вказаний зміст юрисдикції через поняття «судочинство». У такому разі до цього формулювання ніяк не входить конституційна юрисдикція, оскільки Конституційний Суд України сьогодні представляє орган правосуддя як «більше ніж Суд». Багато метаморфоз відбувається з адміністративною юрисдикцією, коли судді не рахуються навіть із постулатами цивільного права. Чи можна науковцям і практикам, які пов'язані з органами правосуддя, миритися з таким становищем? – підсумував виступ автор.

Про ряд недоліків у підході до судового реформування наголосила і Людмила Ніколенко. Вона звернула увагу на те, що у процесі чергового етапу судової реформи більше уваги приділяється вирішенню питань організаційного, зовнішнього, формального характеру. Питання, пов'язані із забезпеченням ефективного та справедливого судового захисту прав і законних інтересів, не входять до кола пріоритетних. Це можливо пояснити відсутністю комплексного підходу до реформування, відсутністю обґрунтованої та науково визначеної концепції судової реформи. Для проведення судової реформи важливо визначити *напрями*, які потребують реформування, сформувати й обґрунтувати комплекс конкретних заходів, що забезпечать ці напрями, і тільки після цього впроваджувати відповідні зміни, що будуть гарантувати реалізацію права на судовий захист відповідно до міжнародних стандартів [7, с. 148].

І саме розробці концепцій та окресленню напрямів присвячено доповідь Світлани та Євгена Фурси [3]. «Розцінюємо цю конференцію не як місце для обміну думками про недолугість окремих норм ЦПК, а як трибуну для обміну концепціями щодо істотного поліпшення його якості», – зауважила професорка. Окрім пропозицій щодо концепції реформування, автори висловили зауваження до законотворчої техніки та незгоду з конструкцією багатьох статей ЦПК, де кількість частин значно перевищує розумні межі (наприклад, ст. 7 ЦПК), або статей, що включають дуже багато частин, у яких регламентуються питання, які, за своєю суттю, є різними і не мають відношення до цієї норми.

Вчені не підтримують ідею створення «приватного суду» із залученням до участі в його роботі відомих іноземних фахівців; радять не шукати в кожній справі верховенство права, оскільки для вирішення абсолютної більшості справ має застосовуватися принцип законності, і тільки у разі виявлення суперечності закону правам людини, нормам міжнародного права і за наявності відповідної заяви варто вирішувати справу, виходячи із принципу верховенства права. Звертають увагу на недоцільність обмеження суми стягнення в справах наказного провадження та нераціональність існування норми, котра регламентує право звернутися до суду з тими самими вимогами в порядку спрощеного позовного провадження у разі скасування судового наказу. Загалом спрощене позовне провадження з урахуванням строків, у які має розглядатися справа, не таке вже й спрощене, – переконані вчені. Автори запропонували **чотири концепції**: **1)** диференціювати «обмін документами» на етапи ітарозглядати його системно, об'єднавши різні провадження в один універсальний процес, який умовно можна розкласти на такі етапи: *перший етап* – т. зв. наказне провадження; *другий етап* – спрощене провадження; *третій етап* – судове засідання; **2)** усунути з процедури розгляду справ активні важелі впливу на порядок розгляду справ із боку судді або суду (у судді є в наявності значні повноваження для зловживань, тому і факти зловживань із його боку мають врівноважуватися відповідними правами сторін хоча би на відвід судді); **3)** усунути з ЦПК усе зайве і не властиве певним видам проваджень, а також впорядкувати діяльність суду у певних категоріях справ (*справи про визнання необґрунтованими активів і їх витребування* не можуть розглядатися в порядку цивільного судочинства; розбалансованим стало окреме провадження, куди були віднесені категорії справ, які йому не властиві, істотні проблеми на практиці виникають при застосуванні *процедури заочного розгляду справи*) і т. д.; **4)** обережно поводитися з науковими гіпотезами та понятійним апаратом, оскільки в них доволі часто закладено суб'єктивні вади (в § 1. Заяви по суті справи Глави 1 Розділу 3 ЦПК бракує зустрічної позовної заяви, яка має певну специфіку, а також позовної заяви третьої особи із самостійними вимогами щодо предмету спору, яка так само має особливості у її викладенні; принципи верховенства права неприпустимо розкривати так, як це зроблено у чинній редакції ст. 10 ЦПК; принцип пропорційності сьогодні – це ще одна можливість суддям зловживати своїми правами, оскільки у ст. 11 ЦПК наведений такий перелік передумов, що виправдати свої незаконні дії судді не видасться складним; строк, встановлений судом, який на думку ЄСПЛ є нерозумним, має бути названий іншим терміном, наприклад, *раціональний строк розгляду справи*).

Автори доречно зауважили, що, якщо ми визнаємо принцип пропорційності (ст. 11 ЦПК) і ставимо в залежність порядок розгляду справи від ціни позову, то, можливо, слід враховувати й те положення, як ціна позову співвідноситься з місячним доходом громадянина, і на цій підставі також вирішувати питання про можливість пересічних громадян оскаржувати рішення суду до касаційній інстанції. Остання концепція удосконалення цивільного судочинства полягає в тому, що удосконалення нормативних актів має відбуватися синхронно, оскільки потрібно усунути спільні неузгодженості (ЦК і ЦПК, ЦПК і СК та інших нормативних актів). Насправді автори запропонували ще багато новацій і звернули увагу на велику кількість недосконалостей ЦПК.

Михайло Смокович, узагальнивши способи впровадження рішень КСУ, окреслив одну із нагальних проблем, що неодноразово піднімалася науковцями і практиками, але так і залишилася невирішеною: рішення про неконституційність не скасовує втрату чинності

первісної редакції закону; відновлення такої редакції за своєю суттю є ухваленням норми права, що є прерогативою парламенту; повноваження КСУ на прийняття таких приписів про відновлення дії первісної редакції мало би бути закріплено у Конституції; протилежний підхід суперечив би принципу розподілу влад. Ще одне актуальне питання: чи повинен Пленум Верховного Суду автоматично звернутися до Конституційного Суду України з поданням щодо конституційності закону чи іншого правового акта у разі звернення до нього місцевого суду із відповідним клопотанням, чи повинен вирішити питання про наявність підстав для такого звернення. Практика і законодавство говорить, що не автоматично, а за наявності підстав. Тобто від суб'єктивного розуміння проблеми Пленумом (суддями присутніми на Пленумі) [8, с. 164].

Дмитро Терлецький, аналізуючи ефективність конституційної скарги як національного засобу юридичного захисту на основі вивчення практики перегляду судових рішень за виключними обставинами, також звернув увагу на те, що рішення Конституційного Суду України за конституційними скаргами нині не зумовлюють відновлення попереднього юридичного стану. І не тільки тому, що процесуальне законодавство не зазнало у зв'язку із запровадженням в Україні конституційної скарги змістовних змін. Незмінним залишилося також і положення ч. 2 ст. 152 Конституції України, яке виключає зворотню дію у часі будь-яких рішень Конституційного Суду України. Відмовляючи у відновленні попереднього юридичного стану, суди посилаються саме на це правило. Без продуманих і системних змін у цій частині до Конституції України та процесуального законодавства змінити ситуацію неможливо [9, с. 91].

Серед інших пропозицій щодо процесуального законодавства прозвучали такі:

– У зв'язку з тим, що до деяких справ адміністративної юрисдикції не може бути застосовано положення ч. 1 ст. 5 КАСУ «Кожна особа має право... звернутися до адміністративного суду» *ст. 4 КАСУ* слід доповнити пунктом «компетенційний спір»: 25) компетенційний спір – спір між суб'єктами владних повноважень із приводу реалізації (встановлення наявності чи відсутності) їхньої компетенції у сфері управління (публічної адміністрації), у т. ч. делегованих повноважень; п. 5 ч. 1 ст. 5 виключити; а ч. 4 ст. 5 викласти в такій редакції: 4. Суб'єкти владних повноважень мають право звернутися до адміністративного суду виключно у випадках, визначених Конституцією та законами України, зокрема для вирішення компетенційних спорів, з метою розв'язання законодавчої колізії й усунення наслідків дублювання повноважень [10, с. 185–186].

– У *Кодексі України з процедур банкрутства* виокремити закриття провадження у справі як окремий етап (стадію) провадження у справах про банкрутство фізичних осіб, передбачивши для нього окремий розділ у Кодексі, щоб уникнути плутанини у правозастосуванні. *Ст. 135* Кодексу, яка стосується обмеження осіб, визнаних банкрутами, регламентує наслідки власне визнання особи банкрутом і жодним чином не зачіпає питань закриття провадження у справі навіть у прийнятій конструкції Кодексу, тому вона має бути перенесена до розділу 4 Кодексу, що стосується безпосередньо визнання боржника банкрутом і введення процедури погашення боргів боржника. Крім того, варто передбачити застосування до недобросовісного боржника певних заходів впливу, а не просто закриття провадження, особливо у разі, коли на його грошові кошти було придбано майно й оформлено на членів його родини, адже за чинним цивільним законодавством таке майно є спільною сумісною власністю подружжя і потребує або виділення його долі або грошової компенсації за неї, отже, воно частково є майном боржника у розумінні ст. 131 Кодексу. А ч. 3 цієї статті прямо зазначає, що частка боржника у спільній власності включається після її виділу до складу ліквідаційної маси боржника, а тому закриття провадження у такій ситуації у справі про банкрутство фізичної особи прямо порушує права кредиторів [11, с. 109–110].

– З метою усунення «недобросовісності» обвинуваченого і зловживанням можливістю черговий раз укласти угоду про примирення закріпити на законодавчому рівні положення, згідно з яким угода про примирення може укладатися з тими обвинуваченими, котрі притягуються до кримінальної відповідальності у визначеній законодавством категорії зло-

чинів вперше. Недосконалою видається законодавча норма, яка передбачає права підозрюваного, адже чітко вбачається, що, на відміну від потерпілого, у процесуальних правах якого чітко передбачене право примиритися з підозрюваним і, як результат, укласти про це угоду (ч. 4 ст. 56 КПК України), підозрюваний відповідно до ч. 3 ст. 42 КПК України такого права позбавлений [12, с. 170].

– Для забезпечення належного механізму реалізації прокурором функції підтримання публічного обвинувачення під час розгляду клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності необхідно ст. 287 КПК України доповнити положенням, відповідно до якого прокурор разом із клопотанням і додатками до нього надає суду матеріали кримінального провадження. З цією ж метою необхідно у ст. 291 КПК України встановити виняток із загального правила щодо заборони подання інших документів до початку судового розгляду для обвинувальних актів, які направляються до суду з відповідною угодою [13, с. 231].

– Статті (положення) у розділі «Договір про надання правової допомоги» Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» викласти в такій послідовності: 1) підстави для здійснення адвокатської діяльності; 2) підстави для відмови в укладенні договору про надання правової допомоги; 3) форма та зміст договору про надання правової допомоги; 4) гонорар; 5) документи, які посвідчують повноваження адвоката; 6) припинення, розірвання договору про надання правової допомоги [14, с. 235].

У питаннях **вдосконалення законодавства щодо організації судової влади та статусу суддів** окреслено такі проблемні питання: «церемоніальна функція Президента щодо призначення на посаду суддів», оскільки є факти безпідставного не видання указів Президентом протягом значного терміну, безпідставного та без відповідних пояснень повернення з Адміністрації Президента України матеріалів подань Вищої ради правосуддя щодо призначення суддів; формування складу Вищої ради правосуддя за участі політичних сил і представників прокуратури й адвокатур (що є не виправданим з позиції незалежності суддів) [15, с. 24–27]; і **запропоновано такі новації:**

1. Уточнити *повноваження органів суддівського врядування*, конкретизувати засади діяльності Вищої ради правосуддя, внести зміни в порядок формування складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, а також удосконалити процедуру притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності; визначити суддівську винагороду за єдиними для всіх суддів критеріями, адже усі вони мають єдиний правовий статус (нерівне становище суддів, які виконують однакову роботу, в частині розміру отримуваної ними суддівської винагороди, є неприпустимим); посилити роль міжнародних експертів у доборі та формуванні суддівського корпусу (щоб зробити цей процес прозорим і неупередженим) [16, с. 13].

2. Удосконалити *процедуру добору присяжних*; визначити критерії та процедуру відбору присяжних, їхній правовий статус, порядок судового розгляду кримінального провадження за участі присяжних, а також механізм перегляду судового рішення, винесеного за участю суду присяжних; передбачити в законодавстві адміністративну відповідальність присяжних за безпідставну відмову виконувати свої обов'язки у суді, всупереч наданій згоді шляхом внесення відповідних змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення; конкретизувати в законодавстві словосполучення «бере участь у вирішенні справ» / «залучається до здійснення правосуддя» або останнє вилучити з тексту ч. 1 ст. 63 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [17, с. 30–31].

3. Запровадити в Україні *систему контролю за станом здоров'я судді*, яка насамперед передбачатиме перелік захворювань, що негативно впливають (або можуть вплинути) на якість виконання професійних функцій судді [18, с. 27–29].

4. Передбачити імперативний припис щодо *проходження кандидатами на посаду судді медичного огляду* (експертизи); визначити орієнтовний перелік захворювань, несумісних із професією судді. Це: (а) сприятиме професійній орієнтації осіб із такими захворюваннями та збереженню їх здоров'я; (б) формалізує підстави для відмови у доступі до професії судді за станом здоров'я; (в) дасть впевненість населенню в адекватності представників суддівської спільноти [19, с. 37].

5. Ст. 12 Кодексу суддівської етики доповнити уточненням про те, що вказані у цій статті заборони не поширюються на роз'яснення судових процедур; на публічні заяви, зроблені під час виконання службових обов'язків судді; питання тлумачення діючого законодавства та пропозиції його змін, наукові коментарі; доповнити ст. 15 Кодексу суддівської етики. Зокрема, в частині визначення підстав для самовідводів, виходячи насамперед із того, що чинний Кодекс суддівської етики передбачає таке актуальне сьогодні поняття, як конфлікт інтересів у діяльності судді; в оновлений Кодекс суддівської етики обов'язково включити такі поняття, як «добросесність» і «конфлікт інтересів у діяльності судді»; у ст. 18 Кодексу суддівської етики слова «майнові інтереси» замінити на «фінансові інтереси» [20, с. 38–40].

Суттєві напрацювання в напрямку вдосконалення *Правил адвокатської етики* запропонувала Нана Бакаянова [21, с. 221–223], зокрема передбачити у Правилах адвокатської етики, що тлумачення Правил, які затверджені з'їздом адвокатів України або Радою адвокатів України, є коментарями до Правил та їх невід'ємною складовою частиною. Для цього ст. 5 Розділу I «Загальні положення» викласти у такій редакції:

Ст. 5. Коментарі до Правил адвокатської етики

Право офіційного тлумачення Правил адвокатської етики належить виключно З'їзду адвокатів України та Раді адвокатів України.

Тлумачення Правил адвокатської етики, які затверджені З'їздом адвокатів України та рішенням Ради адвокатів України, є коментарями до Правил адвокатської етики, що є невід'ємною частиною Правил.

Положення Правил підлягають застосуванню у найбільш сприятливому для адвоката їх тлумаченню.

Щодо роз'яснень Правил, то необхідність у них зумовлена тим, що у нормативних положеннях Правил відображені лише загальні, найтипівіші ознаки відносин адвоката (адвокатського бюро, адвокатського об'єднання) з різними суб'єктами, а реальні обставини завжди конкретні та індивідуальні. Таким чином, роз'яснення Правил спрямовані на допомогу адвокату у певних специфічних ситуаціях. Право роз'яснення Правил необхідно передати Вищій кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури, яка відповідно до п. 2 ч. 4 ст. 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» має повноваження з узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури. Логічно, щоби саме цей орган адвокатського самоврядування роз'яснював Правила адвокатської етики. У зв'язку з цим доцільно викласти ст. 69 «Роз'яснення Правил адвокатської етики» Розділу XI «Відповідальність за порушення Правил адвокатської етики» у такій редакції: «У випадках, коли в конкретній ситуації адвокату важко визначити варіант поведінки, який у певних обставинах відповідав би нормам Правил, він може звернутися за роз'ясненням до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. Дії адвоката, що відповідають роз'ясненню Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури й офіційному тлумаченню положень Правил, які затверджені з'їздом адвокатів України та рішенням Ради адвокатів України, не можуть бути поставлені йому за провину і мати наслідком накладення дисциплінарною стягнення».

Серед пропозицій по вдосконаленню роботи судової гілки влади традиційно звучать пропозиції щодо альтернативних способів вирішення спорів як дієвого інструменту розвантаження судів. Так, Павло Петренко, акцентуючи увагу на численних перевагах запровадження на законодавчому рівні інституту медіації в Україні, висловив такі пропозиції стосовно *закону про медіацію*: він має містити лише загальні рамкові положення, зокрема визначати основні поняття, сферу застосування медіації та принципи її проведення, порядок проведення і припинення медіації, статус медіатора, права й обов'язки сторін, відповідальність медіатора; сфера застосування медіації має бути максимально широкою (вона може застосовуватись у будь-яких спорах (конфліктах), у т. ч. цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості й у кримінальному

провадженні у формі приватного обвинувачення, справах про адміністративні правопорушення); має проводитися за взаємною згодою сторін спору (конфлікту) на підставі принципів добровільної участі; активності, самовизначення та рівності прав сторін; незалежності, неупередженості та нейтральності медіатора; конфіденційності інформації щодо медіації; введення обов'язкової медіації на первинному етапі несе більше ризиків і недоліків, більш доцільно законодавчо закріпити правові стимули до участі в медіації; закон не повинен встановлювати жорстких обмежень по віку чи особливої професійної підготовки медіатора, які можуть суттєво обмежити доступ до професії на етапі становлення самого інституту медіації [22, с. 66–68].

Висновки. Таким чином, хочемо підсумувати, що подібні заходи є надзвичайно цінними з позицій теоретичного обґрунтування векторів правового регулювання. Однак без їх практичного втілення та привернення уваги широкого кола учасників, що відбувається з більшістю наукових доробків, такі пропозиції втрачають цінність, а їхні автори – мотивацію для подальших досліджень. Тому висловлюємо подяку учасникам за небайдужість та ентузіазм у питаннях вдосконалення правової дійсності та сподіваємося на не меншу активну позицію нормотворців.

Список використаних джерел:

1. Петришин О.В. Вітальне слово Президента Національної академії правових наук України. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 9.
2. Селіванов А.О. Наукове і практичне значення юрисдикційної компетенції та визначення меж публічного правосуддя. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 84–85.
3. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Стратегія реформування цивільного судочинства. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 173–182.
4. Петришин О.В. Тлумачення у праві: традиції та оновлення. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 68–71
5. Щербанюк О.В. Судова практика як детермінанта верховенства права. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 99–102.
6. Смородинський В.С. Нескінченна реформа: чинники провалів судових перетворень в Україні. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 87–90.
7. Ніколенко Л.М. Удосконалення процесуального законодавства в умовах проведення судової реформи. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 146–148.
8. Смокович М.І. Окремі проблеми застосування новел Кодексу адміністративного судочинства України. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 162–167.
9. Терлецький Д.С. Ефективність конституційної скарги як національного засобу юридичного захисту. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 90–93.
10. Цибуляк-Кустевич А.С. До питання про суб'єктний склад позивачів у компетенційних спорах. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 182–186.
11. Білецька Л.М. Правові проблеми регламентації закриття провадження у справах про банкрутство фізичних осіб. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 108–110.
12. Турман Н.О. Цікаві аспекти застосування угоди про примирення. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 170–173.

13. Гринюк В.О. Функціональна спрямованість діяльності прокурора у підготовчому судовому провадженні. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 229–231.

14. Джабурия О.О. Щодо правового регулювання договору про надання правової допомоги у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 233–235.

15. Марчак В.Я. Окремі проблеми формування суддівського корпусу в розрізі судової реформи в Україні. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 24–27.

16. Божик В.І. Ефективність судової реформи в контексті законодавчої новел щодо суддівського врядування. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 12–13.

17. Русанова І.О. До питання правового регулювання та практики функціонування суду присяжних. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 30–31.

18. Москвич Л.М. Звільнення судді за станом здоров'я як самостійна підстава припинення статусу судді: проблеми правозастосування. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 27–30.

19. Хотинська-Нор О.З. Медичні обмеження допуску до професії судді: до постановки проблеми. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 35–38.

20. Чебан В.М. Оновлення Кодексу суддівської етики. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 38–40.

21. Бакаянова Н.М. Про удосконалення нормативного регулювання роз'яснень та офіційного тлумачення правил адвокатської етики. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 221–223.

22. Петренко П.Д. Законодавче регулювання медіації в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 66–68.

